

Záró jelentés

az NI 68085 OTKA-projekthez
Kutatásvezető: Dr. Palánkai Tibor

A kutatásaink általános kiinduló keretének az integráció mérését tekintettük. Az integráció mérése több dimenzióban történhet. Az *integráció előny-hátrány mérlege* (költség-haszon), kezdettől az integráció gazdaságtana elemzésének tárgya volt. Elméleti alapját a vámunió elméletek képezték, de később az elméletet kiterjesztették és dinamizálták, amik aztán az európai integráció számos elemzésének szolgáltak alapul. Ezek között ki kell emelni az egységes európai piacra vonatkozó elemzéseket (Checcini jelentés), de számos mérési kísérlet történt az euró hatásait illetően is. A témavezető a 2000-es évek elejétől több támogatási program keretében végzett kutatásokat az *integrációérettség* témakörében, amelynek célja az elméleti összefüggések tisztázásán túl (kritériumok definiálása), az integrációra való felkészültségünk meghatározása volt.

Az utóbbi időben számos nemzetközi elemzés készült az *integráció állásának* (*integráltság*) és *folyamatának* mérésére. Az előbbi az integráció helyzetét és szerkezetét vizsgálja egy adott időpontban, míg az utóbbi időben elemzi az integráció alakulását és annak dinamikáját. Új irányzat a globális integráció ilyen irányú mérése, de az elmúlt években kialakuló ún. összehasonlító regionális integrációs tanulmányok (*comparative regional integration studies*) keretében is sor kerül a különböző integrációs szervezetek integrációjának kvantitatív összehasonlító elemzésére. Ezek számszerűsíteni próbálják az integráció kiterjedtségét vagy intenzitását (integrációs kereskedelem vagy a külföldi tőkebefektetések aránya a GDP-ben, vagy az összes kereskedelemben stb.), de vizsgálatok kiterjednek az intézményi, szabályozási kérdésekre, benne a gazdaságpolitikák hatékonyságára. Kutatásunk keretében a kérdést komplexen és több dimenzióban közelítettük meg, s az integráció intenzitásán túl hangsúlyt helyeztünk az integráció belső szerkezetére és kiegyensúlyozottságára is. Ez a mennyiségi elemzést kiterjesztette a minőségi aspektusokra is. Kísérletet tettünk bizonyos *integrációs profilok megrajzolására*, mind az EU, mind országok vonatkozásában.

Az integráció mérése elengedhetetlen a folyamat mind elméleti, mind gyakorlati szempontból fontos. Feltétele az integráció pontos elméleti definiálásának, de ami még fontosabb, hogy alapját képezi döntések és politikák kimunkálásának, vállalati és kormányzati szinten egyaránt. Az *integráció több dimenziós mérése nélkül aligha képzelhető releváns gazdaságpolitikák kimunkálása és hatékonyságának érdemi elemzése*.

Az utóbbi időben az EU-ban számos kísérlet történt a gazdaságpolitikák összehangolására és hatékonyságának javítására, valamint uniós szintű gazdaságpolitikák kialakítására. A stratégiai gondolkodás első átfogó példája a Lisszaboni Program kidolgozása volt, ami ugyan a globális kihívásokra igyekezett átfogó választ adni, de céljai irreálisnak bizonyultak (globálisan „legversenyképesebb” gazdasággá válás), s végrehajtása, különösen az egyes tagországokban felemásra sikeredett. A koordináció magas szintjét szolgálta volna a Növekedési és Stabilitási Paktum, de mind céljaiban, mind végrehajtásában szintén nem bizonyult sikeresnek.

Magyarországról elmondható, hogy nincs átfogó és koherens integrációs stratégiája és politikája, a gazdasági célok és intézkedések kidolgozásánál és végrehajtásánál többnyire elsikkad az integrációs szempont. Ebben csak néhány kötelező előírás (pl. a költségvetési hiánycél) képez kivételt. Amikor elemzéseinket végeztük, azokra az aszimmetriákra,

egyensúlytalanságokra és problémákra igyekeztünk felhívni a figyelmet, amelyek az integráció során jelentkeznek, s amelyek gazdaságpolitikai választ és kezelést igényelnének. Magyarország integrációs profiljának torzulásai alapján a teendők a következő főbb vonatkozásokban emelhetők ki.

1. A magyar gazdaság a különböző mutatók alapján a világ egyik legglobalizáltabb és integráltabb gazdasága. A KOF, a Zürich Institute für Konjunkturforschung 2010-es globalizációs rangsorában (25 paraméter alapján 181 országra készült) Magyarország a 10. előkelő helyet foglalja el (Csehország a 11.-et), amivel megelőzi a legtöbb fejlett országot. Ugyanakkor Magyarország külkereskedelme 74%-ban az Unión belül bonyolódik (az EU15-öké 60%-ban), s ennek mintegy 80%-a a közép-európai régióra (Németország + Nyugat és Kelet-Közép-Európa) koncentrálódik. Vagyis az integrációval a hagyományos történelmi kapcsolatok épültek újjá és koránt sem indokolt a magyar gazdaság globális kereskedelmi integrációjáról beszélni. Más kérdés, hogy a globális pénzpiacokon más a helyzet, a new-yorki tőzsde rezdülései azonnal érezhetőek Budapesten is. Minden esetre, Magyarországnak nagy lehetőségei lennének a globális piacokon is, gondoljunk elsősorban az orosz vagy a kínai piacra, vagy az EU társulások adta lehetőségekre a mediterrán vagy számos fejlődő országgal.

2. Magyarország az elmúlt 20 évben látványos szerkezeti modernizációt hajtott végre. Az általános gazdasági szerkezete konvergált a fejlett országokéval, de hasonlóvá váltak az export szerkezetek is. Magyarország exportjában a csúcstechnikai termékek aránya 28% körül van, ami magasabb mint számos fejlettebb ország és az EU15-ök 16%-os átlaga. Az átlag mögött minimális azonban a hazai K+F, valamint a minőségi alkatrészek és szolgáltatások hozzáadott értéke, a kedvező arány gyakorlatilag összeszerelt termékekből adódik. A kedvező változások ellenére határozott gazdaságpolitikai lépésekre lenne szükség ennek megváltoztatására.

3. Magyarország a világ egyik legtransznacionalizáltabb gazdasága. A külföldi tőke aránya meghaladja a GDP 50%-át, amivel a legfejlettebb országok közé sorolható. A fejlett országokra ugyanakkor nettó tőke exportőri pozíciók a jellemzők, a külföldi befektetések általában mintegy 30-50%-ban haladják meg a bejövő tőkét (EU átlagában 20%-kal). Különösen látványos fejlődést produkált Spanyolország, amely alacsony szintről rövid idő alatt nettó tőkeexportőrré vált, s ma Latin-Amerika egyik legnagyobb befektetője. Az új tagországokban folyamat éppen, hogy elindult, s a mintegy 15 milliárd euró magyar külföldi tőkebefektetés alapján ez nagyjából 20%-nak felel meg. Hasonló arányok jellemzik Szlovéniát (a volt jugoszláv köztársaságokba irányuló befektetések) és Észtországot, míg a többi ország esetében minimális arányok jellemzőek. A transznacionális vállalatok listájára még csak a régió néhány cége (MOL, OTP) iratkozott fel. A kiegyensúlyozott integráció alapkérdéséről van szó, de a magyar gazdaságpolitikában alig kap figyelmet.

4. A transznacionalizációs folyamatokra egyre inkább a hálózatosodás jellemző. A „transznacionális hálózatoknak” a kis és középvállalatok szerves részét képezik. A kkv-ék lehetnek a nagy vállalatok szerződéses partnerei, beszállítói, de főként a középvállalatok körében a fejlett országokban egyre inkább beszélhetünk arról, hogy saját jogon válnak „transznacionálissá”. (Tevékenységüknek több mint 25%-a legalább 2 országban van, tőkét exportálnak, s külföldi szerződéses kapcsolataik vannak.) A magyar kkv szféra eddig a folyamatból nagyrészt kimaradni látszik. Árbevételüknek mindössze 10% származik exportból, s kevés a sikeres külföldi vállalkozások (építőipar és vendéglátás a kivétel) száma. A kkv szektor támogatására valamennyi kormányzat nagy hangsúlyt fektet. Más kérdés, milyen hatékonysággal. A támogatások túlnyomó részt pénzügyiek, holott adott esetben

legalább ilyen fontosak lennének a különféle szolgáltatások (piackutatás, fejlesztési tanácsadás, biztosítás stb.). A pénzügyi támogatások gyakran rendkívül kedvező feltételűek, de az üzleti vállalkozás fenntarthatóságára nem fordítanak kellő figyelmet. Pedig ez a sikeres magyar integráció egyik kulcskérdése.

5. Az utóbbi évtizedek integrációjának egyik fő jellemzője az intra-szektorális kereskedelem. Figyelemre méltó, hogy az EU-ban ez meglehetősen kiegyensúlyozott, s például az autópárházban a kölcsönös szállításoknak mintegy fele alkatrészekből és részegységekből adódik. Az autópárházban éppen ez utóbbiak is nagyrészt kiegyensúlyozottak, az export és az import magas szintje mellett sem mutatnak nagyobb eltérést. Magyarország összeszerelő státuszát mutatja, hogy az ilyen vonatkozásban dinamikus kereskedelmére jelentős deficit a jellemző. Vagyis a nagy befektetők a beszállítókat is hozzák magukkal, s a helyi kkv-éknek nehéz beszállítói státuszhoz jutni. Még inkább ez a helyzet, ha az utóbbiak export lehetőségeit nézzük. Ilyen irányba több kormányzati intézkedés történt, de kevés hatékonysággal.

6. A mezőgazdaság egyre inkább stratégiai ágazattá válik. Magyarország az európai piacokra évszázadok óta volt nettó szállító. Az EU tagság elnyerése után az utóbbi évekre nettó agrárimportőrré váltunk. Ez nem szükségszerűen következett be, sőt megfelelő agrárpolitika esetében hagyományaink és adottságaink alapján jó esélyünk lehetne a globális piacokon is versenyképes termékekre és vállalkozásokra. Ehhez a közös agrárpolitikát radikálisan felül kellene vizsgálni, s releváns magyar agrárpolitikát kialakítani. Az agrártámogatások jelenlegi rendszere ezt nem szolgálja, a támogatásokat sokkal inkább a fejlesztésekre kellene koncentrálni. Tény, hogy a jelenlegi rendszerben a transzferek nettó haszonélvezői vagyunk, de az ezekhez való ragaszkodás nem szolgálja hosszú távú érdekeinket. A jelenlegi viszonyok fenntartásához erőteljes lobby érdekek fűződnek.

Rész-témák kutatási eredményei

1. Monetáris unió (Palánkai Tibor, Vígvári Gábor és Kutasi Gábor)

A téma keretében elméleti és gazdaságpolitikai kérdéseket elemeztünk, s ezekből tanulmányok készültek.

1. A monetáris integráció strukturális kritériumai, főként az optimális valuta-övezet követelményeinek való megfelelés;
2. Az egységes piac és a monetáris unió összefüggései (az „összeegyeztethetetlen hármas” – teljes konvertibilitás, rögzített árfolyamok és a monetáris politika autonómiája);
3. A monetáris transzmisszió kérdései, a tagországok eltérő struktúrái;
4. A monetáris unió előny-hátrány mérlege;
5. Az maastrichti kritériumok és a Stabilitási Paktum értékelése;
6. Az Európai Központi Bank politikájának elemzése.

A főbb következtetések:

1. Az új tagországok megfelelnek az optimális valuta-övezet minimális követelményének, mind a tényező piacok, az aszimmetrikus sokkok és a ciklus harmonizáció vonatkozásában (legalábbis nem kevésbé, mint Görögország, vagy más zóna tagok).
2. A monetáris unió mérlege az új tagországok számára is pozitív lenne, a pro és kontra érvekben nem különböznek a régi tagországoktól.
3. A maastrichti kritériumokat a régi tagországokra szabták, mintegy 2-2,5%-os gazdasági növekedés mellett. A legfőbb probléma, hogy 5% vagy ennél gyorsabb növekedésnél már nehezen alkalmazhatóak.
4. Az új tagországok számára nincs lehetőség a kimaradásra (opting out), a csatlakozással rögtön annak „második” szakaszába léptek, hiszen az első szakasz követelményét (egységes piac) nagyrészt teljesítették. Kitűnt, hogy a továbblépés nagyrészt politikai akarat kérdése. Nem látjuk például semmilyen objektív akadályát annak, hogy Magyarország, hasonlóan Szlovéniához vagy Szlovákiához ne lehetne az euró-zóna tagja. A pénzügyi válság azt igazolja, hogy Magyarország részéről hibás lépés volt a cél feladása (természetesen még inkább a felelőtlen költségvetési és eladósodási politika).
5. Úgy ítéljük meg, hogy célszerű lenne a Visegrádi országok együttes csatlakozása az euró-zónához. Szlovákia, mint kis ország nem okozott gondot, de a cseh, lengyel és magyar hármas esetében külön csatlakozásuk komoly spekulációs veszéllyel járhat.
6. Az euró-zóna felbomlását a erős és stabil gazdasági érdekek alapján nem tartjuk reálisnak, de a strukturális és konjunkturális eltérések miatt a tagországok között az „egy méretre szabott” monetáris politika komoly gondok forrása. Az euró-zóna problémáit kiélező költségvetési válság nem volt feltétlenül elkerülhetetlen, abban a felelőtlen politikák (Görögország) alapvető szerepet játszottak. Utóbbiakkal szemben az euró sem jelent garanciát.

Elkészült tanulmányok az integráció gazdaságtana fejezetei és jelzett önálló tanulmányok.

2. A kohéziós politika hatékonysága (Nagy Sándor Gyula)

Az altéma kutatása során célunk egy olyan kutatási módszertan kidolgozása és tesztelése volt, ami alkalmazható gazdaságfejlesztési valamint oktatási-képzési projekt, programok hatékonyságának mérésére.

A kutatás elérte célját. Kidolgozásra került a módszertan, mellyel a kis- és közepes méretű vállalkozások számára kiírt pályázatok hatékonysága és eredményessége közötti különbség megkülönböztethető. Az eredeti tervektől eltérően a matching eljárás sajnos a magyar támogatási rendszer együttműködésének hiányából (és ezáltal a szükséges adatok hiányából) fakadóan nem volt alkalmazható, azonban bizonyos elemek (pl. módszertani mix) beépítésre kerültek. A módszertan tesztelésre is került az Nemzeti Fejlesztési Terv a Regionális operatív program „A turisztikai potenciál erősítése a régiókban” prioritás, ezen belül pedig egy elsősorban kis és közepes vállalatokat támogató intézkedés az 1.2 „Turisztikai fogadóképesség javítása” elnevezésű kiírás nyertes pályázóin. Az eredmények angol és magyar nyelven is publikálásra kerültek (Society and Economy, Európai Tükör, Transition

Studies Review), valamint több nemzetközi konferencián (New methods and results in measuring the efficiency of EU-funds Conference 2008. október 17. Budapest; Universidad Abat Oliba CEU konferenciája, 2009. június 29-30. Barcelona, Spanyolország.) is bemutatásra kerültek.

A módszertan egyes elemeinek módosítása után, melyekre a tesztelés során felmerült problémák miatt volt szükség, egy nagyobb lélegzetvételű kutatásra került sor, mely a Nemzeti Fejlesztési Terv Gazdasági Versenyképesség Operatív Program kis- és középvállalkozások fejlesztése prioritás, (műszaki-technológiai háttér fejlesztése intézkedés), műszaki-technológiai fejlesztés komponensén belül a 2.1.1. illetve Új Magyarország Fejlesztési Terv Gazdaságfejlesztési Operatív Program 2009-2.1.1/A. illetve a Közép-Magyarországi Operatív Program 2009-1.2.1/A. keretében kiírt „mikro-, kis- és középvállalkozások technológia fejlesztése” pályázati konstrukció pályázati kiírás nyerteseit vizsgálta. Ennek az eredményei olyan érdekesek lettek, hogy a megjelenés alatt álló anyagból a Magyar Nemzet és a Világgazdaság is többhasábos cikket publikált, mely a Nemzeti Fejlesztési Ügynökséget és több közreműködő szervezetet is reagálásra ösztökélt. Vagyis a kutatás célja, miszerint a döntéshozóknak használható információkkal szolgáljon úgy tűnik teljesült. Ennek a kutatásnak az eredményei is angolul valamint magyarul megjelenés alatt állnak (Gazdaság, Verseny, Vezetés, Köz-gazdaság) különböző folyóiratokban, illetve a eredményekről nemzetközi és hazai konferenciákon (Evaluation of EU membership of new member states Conference 2010. március 6. Budapest; Regional Studies Association Annual International Conference 2010. május 25. Pécs) is beszámolt a kutatócsoport képviselője.

A KKV-pályázatok kutatásával párhuzamosan meg kell említeni, hogy a kutatócsoport megpróbálta a módszertant átültetni humánerőforrás-fejlesztéssel foglalkozó pályázatok nyerteseinek kutatására is. Egy miskolci civil szervezet (RECIK Alapítvány) segítségével több csoportos interjú és mélyinterjú is készült a HEFOP 1.3.1. és a HEFOP 2.3.2. intézkedés észak-magyarországi nyertesei körében, illetve a helyi-megyei nagyobb nyertes civil pályázókkal, azonban ennek a kutatási projektnek még nincs kézzel fogható, vagyis tudományos folyóiratban publikálható eredménye, kizárólag egy a kutatásban részt vett hallgató diplomamunkája íródott részben a témából.

Összességében elmondható, hogy az altéma módszertanának kidolgozása és tesztelése sikeres volt, illetve komoly szakmai és politikai visszhangot váltott ki a módszertan alapján készült KKV-kutatás, mely javaslatainak megfogadása már nem a kutatócsoporton, hanem a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (új) vezetésén múlik.

3. Foglalkoztatási politika és versenyképesség (Szent-Iványi Balázs és Bató Márk)

Az altéma kutatása során elsődleges célkitűzésünk volt azt megvizsgálni, hogy a foglalkoztatás és versenyképesség között milyen összefüggés áll fenn, illetve, hogy Európa az elmúlt évtizedben milyen eredményeket ért el versenyképessége javításában, elsősorban foglalkoztatási szempontokból. Az egyes országok foglalkoztatási szerkezete jelentős mértékben befolyásolja, hogy az adott ország miképpen tud bekapcsolódni a nemzetközi versenybe. Mindezt az Európai Unió is felismerte, és a 2005-ben kiadott, a versenyképesség növelését célzó Növekedés és Foglalkoztatási stratégia (a Lisszaboni Stratégia) egyik központi elemévé tette a foglalkoztatást. A nemzeti és közösségi-szintű foglalkoztatáspolitikák hatékonyságát a kutatás során elsősorban abból a szempontból vizsgáltuk tehát, hogy miképpen járulnak hozzá ahhoz, hogy Európa megőrizze helyét mint a világ egyik vezető gazdasági erőtere. A kutatás alapján továbbá megkíséreltünk következtetéseket levonni a jövőbeli foglalkoztatási és versenyképességi politikákra is.

A kutatás első időszakában az európai versenyképesség és foglalkoztatás nemzetközi kontextusa került feltérképezésre. Bár 2005 és 2008 között a lisszaboni stratégia több eredményt is képes felmutatni, a globalizáció (és a jelenlegi válság) hatásai miatt nem engedhető meg, hogy Európa elégedett legyen. A kutatás során megállapítottuk, hogy összességében javultak a kontinens foglalkoztatási mutatói, a vállalati relokáció és a nemzetközi kereskedelem azonban inkább ezek ellen hat. A vállalati szintű adatok alapján a relokáció eddig viszonylag minimális szerepet játszott a kontinensen a foglalkoztatás csökkentésében, korántsem zárható ki azonban e folyamat élénkülése. A technológia fejlődése egyre szélesebb körben fogja lehetővé tenni a vállalatok számára tevékenységük fragmentációját és a globális optimalizálást, és olyan szektorok is egyre érintettebbek lesznek, amelyek eddig kimaradtak. Ezen kutatás alapján készült tanulmány a Köz-Gazdaság folyóiratban jelent meg.

Az első szakaszban elkezdődött továbbá a kutatási tervben vállalt adatbázis kiépítése. Ezen adatbázis tartalmazza a 1998 és 2007 közötti időszakra az európai államok innovációs mutatói mellett azokat a főbb foglalkoztatási mutatókat, amelyek szoros összefüggésben vannak az adott országok innovációs képességeivel. A második szakaszban ezen adatbázis alapján áttekintettük a versenyképesség kutatás-fejlesztési pillérét a Lisszaboni Stratégia szemszögéből bemutató mérőszámokat. Az ún. HRST indikátor-családból kiindulva több mutatót is számítottunk a foglalkoztatás K+F képességeket befolyásoló sajátosságainak mérésére. Az elemzés fő következtetései foglalkoztatási szempontból, hogy az európai országokban gyorsabban növekszik a tudományos-technológiai területen foglalkoztatottak aránya, mint a teljes foglalkoztatás, ám még így is elmarad az Egyesült Államoktól. Másrészt, megállapításra került, hogy a kelet-közép-európai országokban (beleértve Magyarországot is) meglepően magas a high-tech szektorokban foglalkoztatottak aránya, ami elsőre akár derűlátó következtetések levonásához is vezethetne. Az adatok részletesebb vizsgálata azonban kimutatja, hogy ez alapvetően nem magasan képzett mérnököket és kutatókat jelent, hanem inkább középfokú, végzettséggel rendelkezőket, ami az innovációs potenciál és a versenyképesség szempontjából nem feltétlenül kedvező. A kutatás második szakaszát összefoglaló tanulmány az Európai Tükör folyóiratban jelent meg.

A kutatás harmadik szakaszában némileg alkalmazkodtunk a kutatás kezdete óta bekövetkezett fejleményekhez, nevezetesen a pénzügyi és világgazdasági válsághoz, valamint ahhoz, hogy 2010-ben a Növekedési és Foglalkoztatási Stratégia lejár, és helyette a közösség új stratégiát fogadott el Europe2020 címmel. Fontos kérdés ennek vonatkozásában, hogy vajon a jövőben indokolt lenne-e az új és a régi tagállamok eltérő kezelése, számukra eltérő teljesítmény-normák meghatározása. Tekintve, hogy az EU15 illetve az EU12 országok között jelentős különbségek tapasztalhatók a lisszaboni mutatók terén, torz következtetésekre vezethet e változásnak a figyelmen kívül hagyása. Vizsgálatunkban áttekintettük a két országcsoport közötti különbségeket, fókuszálva a Lisszaboni stratégia szempontjából relevánsnak számító, a foglalkoztatással kapcsolatos tényezők beazonosításra. Az Európai Unió növekedési és foglalkoztatási stratégiájával kapcsolatban számos probléma forrása, hogy a 2000-ben indított Lisszaboni Stratégia nem volt megfelelően finomra hangolt a 2004-es bővítési hullámmal követően. Több beavatkozási területen ennek szükségességét nem erősítette meg a főbb stratégiai összefüggésekre koncentrált elemzésünk, beazonosítottunk viszont olyan területeket is, ahol a stratégia feltételrendszerét alapvetően megváltoztatta a bővítés. Megvizsgáltuk továbbá, hogy e különbségek milyen hatást gyakorolnak a növekedési és foglalkoztatási stratégia hatékonyságára, valamint milyen tanulságok vonhatóak le a Europe2020 programra nézve. Az elemzésünk alapján készült tanulmány a Köz-Gazdaság című folyóiratban jelenik meg.

4. A fenntartható növekedés feltételei, stabilitás és stabilizáció (Krasznai Zoltán)

A témafelelős, Krasznai Zoltán a már a kutatás első időszakában pályamódosítás miatt kivált a programból. A téma kutatását nem függesztettük fel, témából a kutatásvezető több tanulmányt is készített. Az EU országok makro-gazdasági teljesítményét az integráció előny-hátrány mérlege kapcsán vizsgáltuk, ami kiterjedt a növekedés, a foglalkoztatás, az infláció és az egyensúlyviszonyok (külgazdasági és költségvetési) elemzésére. Ennek része volt az új tagországok stabilizációja, ami négy időszakot ölel át. (1) A „transzformációs válság” (1989-93); (2) A konszolidáció és stabilizáció (az 1990-es évek végéig); (3) A felzárkózás (2000-2007); és (4) A globális válság (2008-tól). Különösen látványos volt a felzárkózás folyamata, ami mögött a társulások alapján 2000-re kialakult szabad-kereskedelem és a teljes jogú tagság állott. Az országok többsége 2-3%-os növekedési többletet produkált (egyes országok a 2000-es években 10 körüli növekedést is elértek), aminek alapján a keleti „periféria” felzárkózása akár néhány évtized belül megtörténhetne. A 2001 után recesszióból az új tagországok kimaradtak, sőt a központi országokból történő termelés kitelepítés miatt (dislocation) még annak haszonélvezői is voltak. Nem ez történt 2008 után, amikor a válság az új tagországokat sokkal súlyosabban érintette, hiszen 2007-ben az EU 15-ök 3,7%-os GDP csökkenésével szemben az új tagországok (EU10-ek) visszaesése elérte a 6%-ot (a balti országokban 16-17% körül volt). Ez az új tagországok makro-gazdasági stabilitásának sebezhetőségére hívja fel a figyelmet, s felmerül a kérdés, hogy vissza lehet-e térni a 2008 előtti gyors növekedés pályájára. Számos országban ennek fenntarthatósága (magas kereskedelmi mérleg hiányok és infláció) már ekkor is megkérdőjeleződött, s a jövőre nézve még inkább ez lehet a helyzet.

Elhangzott: Palánkai Tibor integráció gazdaságtana előadásain, valamint nemzetközi konferenciákon:

1989-2009: Taking Stock of East-West EUification, Jerusalem, June 14 2009;

Integration Maturity – Experiences and Perspectives, in Perspectives of Sustainable Growth in the Countries of South-Eastern Europe, (Materials of International Conference, November 6-8, 2008, Ecostat, Budapest;

„Magyarország EU tagságának értékelése”, 2010. március 5-6, Budapest.